

tanuló már odafejlődött, hogy felteszi a kérdést: mit jelent az új ismeret számomra és jövő életemre? — ezért, de ettől függetlenül is, köteles az iskola az élet követelményeihez alkalmazkodni.

A könyv zárófejezete az *életiskola* és a *munkaiskola* mibenlétének klaszszikus megfogalmazása. Az életiskola a tanítás anyagának kiválasztásában és a feldolgozás módjában nyilvánul meg. Kellékei: a honismereti képzés, a jelen megértése és gyakorlati birtokbavétele, a nemzet sorsa és jövője, a felelősségre való nevelés, a munkakészség kinevelése, az állampolgári kötelességek megalapozása, az erkölcsi érzület és vallásos meggyőződés kifejlesztése. A munkaiskola fogalma azon tényen alapszik, hogy minden munka alanytárgykapcsolatot jelent. A pedagógiai munka tárgya a *mű* (Werk). Legyen ez a mű manuális, technikai, vagy tisztán szellemi alkotás, munkáról csak akkor lehet beszélni, ha az egyén tevékenysége ilyen befejezett mű előállítására irányul. Alanyi oldaláról tekintve, a munka az egyén összes erőit és teljesítőképességét követeli. Ez azonban csak ott érhető el, ahol az egyén a munka célját, mint *saját* célt éli meg. *A pedagógiai munka tehát spontán tevékenységgel s az összes értékesíthető erők bevonásával véghezvitt szabályszerű alkotás.* Azonban a pedagógiai munka ilyen értelmezése kiegészítésre szorul. Pedagógiai munkáról csak ott lehet szó, ahol az alaki és anyagi képzés egyaránt megvalósul.

Kroh műve az utóbbi évtized gyermeklélektani irodalmának legértékesebb terméséből való: elmélet és gyakorlat eleven szintézise. Ezt pedig valóban csak ő, a néptanítóból lett egyetemi professzor alkothatta meg. Aki e munka elmélyedő tanulmányozására szánja magát, megújódott nevelői lelkülettel és mélyeséges felelősségérzettel lépi át az iskola küszöbét. Ezért ajánljuk a polgári iskolai tanárság megértő jóindulatába.

Szántó Lőrinc,

W. O. Döring: Psychologie der Schulklasse. Eine empirische Untersuchung. 3. kiadás. A. W. Zickfeldt, Osterwieck-Harz 1930. N. 80, 219 l. Ára füzve 6.50, kötve 8.— M.

Ha az iskola derék állampolgárokat akar nevelni, akkor az állampolgári érzületet tervszerű élmény- és munkaközösség teremtésével kell a tanulók lelkébe átplántálnia. Ennek a feladatnak komoly munkálásához az iskolai osztály szociálpszichológiájának ismerete szükséges. Az iskolai osztály társadalmi lélektana három tényezőtől tevődik össze; ezek: az iskolásgyermek, az iskolai osztály és a tanító lélektana. A gyermeklélektan óriási irodalma mellett a tanító lélektanával Kerschensteiner (*Die Seele des Erziehers und das Problem der Lehrerbildung*) és Döring (*Untersuchungen zur Psychologie des Lehrers*) foglalkoztak érdeemes műveikben, az iskolai osztály lélektanának úttörő munkása pedig Döring, akinek előttünk fekvő műve nem csupán eredményeket közöl, hanem értéke és jelentősége abban áll, hogy bevezet az iskolai osztály tudományos vizsgálatának módszerébe. A szerző vizsgálat tárgyává teszi az osztályközösséget alkotó individuumokat, a közösség tudatát és az erre ható és az ezt befolyásoló tényezőket (iskola, tanító). Több osztály összehasonlító vizsgálatából azután általános érvényű összefüggéseket ismer fel, melyek törvényszerűségeket megalkotására készítetik.

A könyv bevezető része az iskolai osztály megismerésének általános elveivel foglalkozik. — Az I. fejezet az iskolai osztály életképét nyújtja (a tanító, az iskola és az egyes tanulók karakterisztikája, az osztályközösség jellemvonásai: struktúrája, az osztályszellem, közös foglalkozás, az osztályközösség átélése, a tanító és az osztályközösség). — A II. fejezet a megvizsgált osztályok vázlatos ismertetését közli a tanulók életkora szerint (7—13 éves kor). — A III. fejezet a csoportalkotás tényezőit ismerteti (egyén és közösség, stabil és labil csoportok, csoportképződés az egyes osztályokban, csoportalkotó motívumok és jelentésük a közösség számára, csoportszellem, munkaiskola és csoportalkotás, fiú- és leánycsoportok). — A IV. fejezet az osztály vezetőegyeniségeivel foglalkozik (vezetőtípusok, a vezető- és pájtás-választás motívumai, osztálykedvenc és vezető, a vezető jellemvonásai, az osztály értékelési magatartása, munkaiskola és vezetőegyeniség). — Az V. fejezet a közösséget veszélyeztető jelenségeket tárgyalja (klikk, egyedüljárók, irigység, stréberség, följelentők, verekedők, osztálytisztviselők, feladatvizsgálók, az osztály önségélye). — A VI. fejezet az objektív osztályszellem megnyilvánulásait mutatja be (mi-tudat, osztályszokások, osztályerkölcs, osztálybecsület, osztályszolidaritás). — A VII. fejezet a szubjektív osztályszellem alapvető jelenségeit ismerteti (együttérzés, büszkeség, szégyen, igazságérzés, munkakedv, választások). — A VIII. fejezet az osztályfoglalkozás főbb eseteit fejtegeti (az osztálynak, mint egésznek szerepe a tanításban, valamely feladat megoldása az osztályközösségen belül és kívül, verseny, a tanterem díszítése, osztályünnepek, játék, levelezés). — A IX. fejezet a tanuló- és osztálytípusokat állapítja meg (a környezet, a tehetség és a közösség meghatározta tanuló-típusok; osztálytípusok: lelkes közösség; különös osztályszellemet nélkülöző közösség, melyet inkább a kedély, mint az intelligencia jellemez; a felületesség benyomását keltő átlagosztály, melyben szellemileg és erkölcsileg alacsony fokon álló tanulók a vezetők; rendetlen, barátságtalan, nem előzékeny osztály; ideges osztály; kötelességteljesítő osztály). — A X. fejezet az egyén és az osztályközösség viszonyát fejtegeti (az osztály mint lelkes közösség és mint tömeg, az osztály és az egyén kölcsönös szuggesztív hatása, az osztály nevelőhatása). — A XI. fejezet az osztálylétszám és osztályközösség viszonyáról szól (a tanulólétszám, jelentősége, hiányzás, eltávozás más iskolába, új tanulók). — A XII. fejezet a tanító és az osztály viszonyát állapítja meg (a tanítótípusok és az osztályra való hatásuk, a tanítók és az osztály kölcsönös hatása). — A XIII. fejezet az iskola és az osztály viszonyát tárgyalja.

A könyv tartalmának vezérszavas ismertetéséből kitűnik, hogy itt az iskolai nevelés számára egy új és hatásaiban felbecsülhetetlen értékű tudománnyal van dolgunk. Döring úttörő alapvetése nem lép fel a mindenoldalt befeljezettség igényével, hanem megadja az alapot a további vizsgálódás számára. Módszere oly egyszerű, hogy azt bárki sikerrel alkalmazhatja, sőt tovább is fejlesztheti. A módszer lényege a tanár egyéni megfigyelései és a tanulóknak egyszerű kérdésekre adott rövid írásbeli feleletei. Pl. az osztály vezetőegyeniségeire vonatkozó kérdés így szól: Kit tartasz vezérségre hivatottnak és miért? Az eredmény három vezetőtípus: 1. A vezető hatása abban nyilvánul, hogy az osztály fokozatosan lelkes közösséggé alakul. Nem mesterkélt vezető, hanem természetesen nő ki a közösségből, mint annak fontos

szerve. Ez a természetes vezető. 2. A vezető hatása abban nyilvánul, hogy az osztály inkább tömegközösséggé lesz, mely az ő akaratának engedelmeskedik. Őt saját akarata emeli a vezérségre, és ebben nyílt vagy titkos erőszakra támaszkodik. Ez az erőszakos vezető. 3. A vezető hatása a közösség megbolygatására irányul.

Döring kitűnő könyvének felhasználásával a magyar polgári iskola területén is megindulhat a kutatómunka, mely hivatva van a polgári iskola társadalmi lélektanának megírására, s ezzel karöltve a tökéletesebb nevelés útjainak kijelölésére.

Szántó Lőrinc,

Dr. Révai József: Útravaló a vakációra. (Levelek az önévelésről egy nagydiákhöz.) A Szegedi Piarista Diákszövetség „Vademecum” füzetének 1. száma. Szeged, 1934. 54. l. 50 f.

A komoly, fegyelmezett lelkületű diák számára a vakáció is nagy kérdés szokott lenni. Mikor *Te Deum* után az iskola hivatalosan is visszaadja a gyermekeket a szülők ölelő karjaiba s bizonyítványuk ezeket a gyermeklelkeket magukbanézésre ösztönzi, — felvetődik előttük a kérdés: milyen lelkiismerettel mehetnek vakációzni, — milyen volt az elmúlt év, hibáztak-e, hanyagok, nem pontosak voltak-e?! Ha a felelet — igen, elvették büntetésüket: nyáron is tanulniok kell, a mulasztásokat pótolni. Ha nem, — úgy kellemessé kell tenniök a szünidőt és úgy berendezkedniök, hogy a szüneti napok ne naplopások, csak időtöltés legyenek, hanem lelki és testi felüdülésül szolgáljanak s utána a következő évet kétszeres és megújult erővel, kettőzött szorgalommal, munkabírással kezdjék meg.

Hogy miképpen érheti el a vakáció lelki, testi örömeit minden diák, arra nézve ad okos és helyes feleletet az a levélsorozat, melyet Révai József dr. piarista tanár oly belső melegséggel, az ifjúságot szerető szívével nyújt útravalóul a növendékeknek. A nemes gondolatokat kisugárzó szépség ömlik el minden fejezeten s a 15 levél mindegyike úgy szól, a tanuló szívéhez (de tanulással olvashatja minden felnőtt és különösen szülő), hogy aki átolvassa a lapokat és gondolkodik az olvasottakon, annak szívét egyszerre megüti a komoly szó, sokszor gondterhes figyelmeztetés, mely a lélekért aggódó nevelő ajkáról elhangzik. De mellette az olvasó látja az örökké virágos mezőt is, melyen a szerző végigvezet s érzi a mennyei békét, a nyugalmat, az égi fényt, mely a levelekből kisugárzik s amely gyönyörködtet bennünket.

Az akaratgimnasztikán keresztülmenve — az idő helyes felhasználása, az időbeosztás, a napirend adja meg a külső keretet a munkához, a vakáció testi és szellemi munkához, — nem feledkezvén meg a pihenésről, a szórakozásról sem, és komoly hang szól a sport hasznáról, de annak káráról is. Azután a lélek belső életét veszi tárgyalás alá a levélsorozat és a tiszta nemezdedék szépségeiről ad megszívlelésre érdemes gondolatokat, majd a barátság szépségéről ír, a fiúk és lányok barátságáról, annak nemes komolyságáról, tisztaságáról. — A vakációi műhelymunka érdekes fejezete a *Jövőd* című levél (minden diák főprogramja és tízparancsolata lehet) s az *Excelsior* összefoglaló sorai fejezik be a gyűjteményt.

Dr. Révai József: *Levelek az önévelésről egy nagydiákhöz.* (Útravaló a